

Végyári példaképek

Beszélgetés Somogyi Gyözővel
a *Szigeti veszedelem* díszkiadásában megjelenő rajzairól

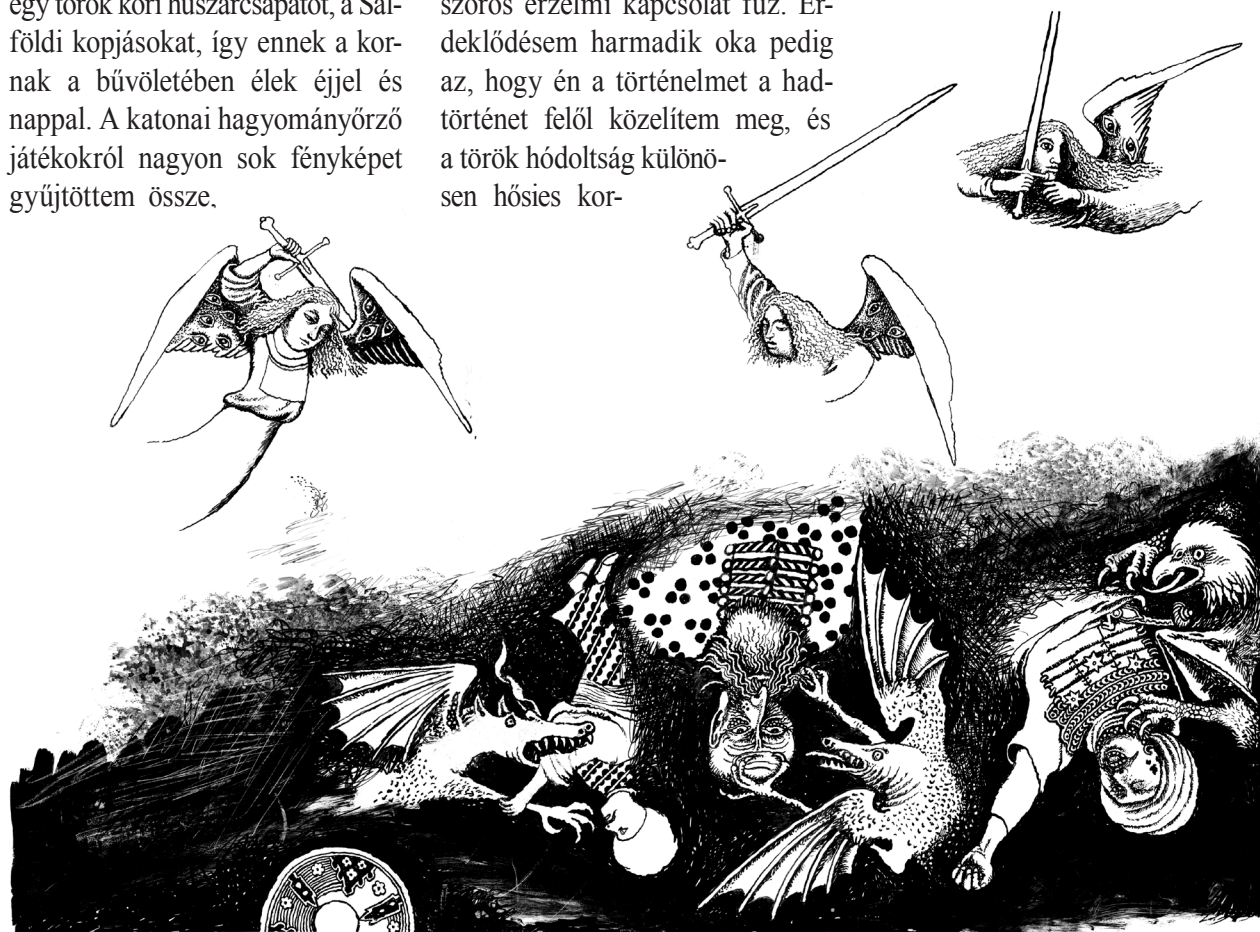
– Összesen több mint félszáz illusztrációt – részben egész oldalas kompozíciókat, részben a szöveg között elhelyezett kisebb rajzokat – tartalmaz a Magyar Napló gondozásában szeptember folyamán napvilágot látó kötet. Mi indított arra, hogy a széles körben ismert festészeti és grafikai tevékenységed, illetve hadtörténelmi rekonstrukciós munkáid után egy irodalmi klasszikusunk illusztrálásába is belevágjál?

– A Zrínyi-eposz iránti érdeklődésem egyik fő oka az, hogy a művészi alkotás mellett katonai hagyományörzéssel is foglalkozom. Immár tizenöt éve vezetek egy török kori huszárcsapatot, a Salföldi kopjásokot, így ennek a kornak a bűvöletében élek éjjel és nappal. A katonai hagyományörző játékokról nagyon sok fényképet gyűjtöttem össze.

és ezekre támaszkodva folyamatosan készítettem vázlatokat a vívó ember mozdulatairól, vagy éppen a lovak mozgásáról. A másik ok az, hogy a nagyapámat még Subichnak hívták, ő magyarosított Somogyira; a Subichok egy régi horvát nemzetség, amelyből a Zrínyiek is származnak – tehát egy kicsit romantikusan azt is mondhatom, hogy rokona vagyok a Zrínyieknek. Persze, nem egyenes ági, hiszen a Zrínyi-ág kihalt, de szegről-végről biztosan így van. Megfestettem a Zrínyi-család tagjait, amely képekhez a saját családtagjaimról vettem az arcvonások egy részét. A Zrínyiekhez tehát szoros érzelmi kapcsolat fűz. Érdeklődésem harmadik oka pedig az, hogy én a történelmet a hadtörténet felől közelíttem meg, és a török hódoltság különösen hősiesség kor-

szaka volt a magyar történelemnek. Nem csak a hadtörténelem felől nézve igaz ez; a magyar nyelvnek és a magyar kultúrának is virágkora volt. Háborúban hallgatnak a műzsák – nálunk azonban nem így volt, hiszen irodalmunk első nagyjai Balassitól Zrínyiig, Rimayig, és még sorolhatnánk, a legvéresebb törökellenes harcok közepén éltek. Ők

hősies tettként élték meg és ábrázolták az önvédelmi harcot ugyanúgy, ahogy később például Gárdonyi is az *Egri csillagokban*. Úgy érezték, hogy a kereszténységet védik, és Magyarország Európa védőbástyája. Valóban így is volt; egész nemzedékek voltak hősök, bátrak. Ők számomra példaképek, és szeretném őket a gyerekeim, unokáim és az utókor elé is példaként állítani. Mindezekből állt össze az indíttatás, hogy elkezdtem rajzolni az illusztrációkat.

– *Úgy tudom, az illusztrált szövegkiadás terve hosszú éveken át érlelődött benned és vált valósággá, tehát nem kifejezetten a mostani jubileumot céloztad meg.*

– Eredetileg kétnyelvű, magyar–horvát kiadásban gondolkodtam, tekintettel arra, hogy Zrínyi Péter, a költő öccse lefordította – vagy inkább átdolgozta – az eposzt horvát nyelvre. Mindenképpen két nép közös hősről van tehát szó, sőt, mondhatnám azt, hogy három népéről, hiszen Zrínyi a törököket is hősiesnek ábrázolta. Az addig összegyűlt rajzokból 2013-ban Horvátországban rendeztem egy kiállítást, amit a horvátul jól beszélő Navracsics Tibor akkori miniszterelnök-helyettes nyitott meg. A megnyitón felvonult a csáktornyai Zrínyi-gárda, horvát hősi énekek hangzottak el, tehát minden inspirált arra, hogy befejezzem a sorozatot. Végül a kétnyelvű változat nem valósult meg; Navracsics Tibor Brüsszelbe ment, így már nem tudott bábáskodni a könyv fölött. Jött viszont az évforduló, és ennek köszönhetően magyarul megjelenhet a díszkiadás.

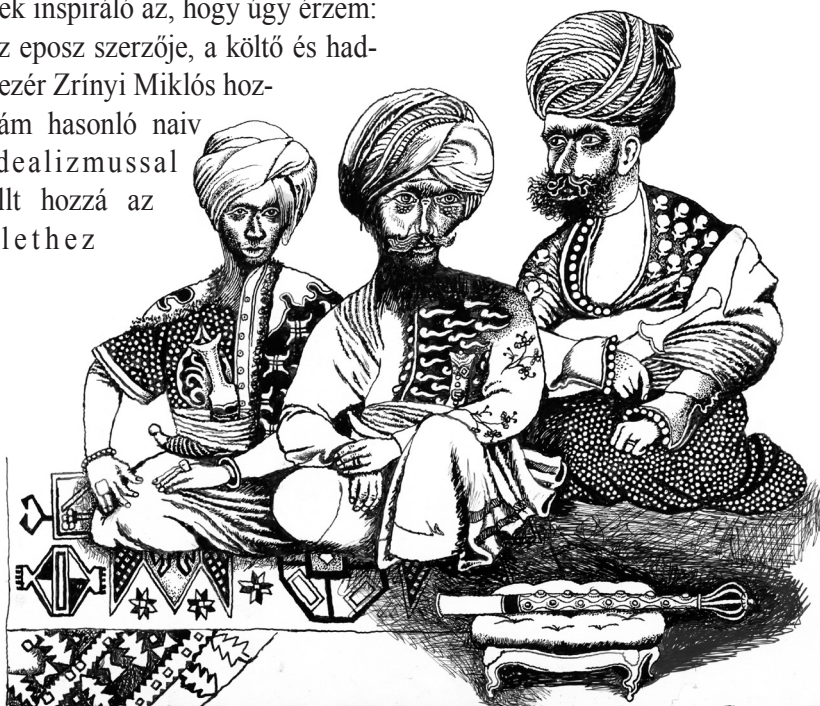
– *Konkrét szövegrészeket illusztrálsz, vagy inkább a Szigeti veszedelem és a végvári harcok világát igyekszel képpé álmódni?*

– Egy-egy rajz sokszor előbb indult el, mintsem eldöntöttem volna, hogy a *Szigeti veszedelem*be szánom. Például egy török–magyar párviadalt kezdtem rajzolni, kiindulva egy szép szabályából, és csak utóbb kerestem hozzá Zrínyi-versszakot. E keresgélés során sokszor elolvastam a művet; igaz, nem módszeresen, elejétől a végéig, hanem összevissza beleolvasva. Az így belém ivódott gyönyörű sorok, illetve rajtuk keresztül Zrínyi imponáló történelemszemlélete aztán újabb rajzokat ihletett. Elkötelezett magyar és horvát hazafi volt, egyúttal keresztény európai, aki azonban a törököt mint vitéz ellenséget is becsülni tudta. Nem békült velük, ellenséget látott bennük, akiknek a kiűzése élet-halál kérdése a számunkra – de becsületes harcban akarta kiűzni, hős a hős ellen küzdve. Ez a hozzáállás ma nagyon ritka, sőt, szinte ismeretlen; vagy meghunyászkodva behódolunk, vagy gyűlölködünk. Zrínyi korában mindkét fél hősiesen állt a harchoz, ami nagyon szép példa ma is. Nekem, mint művésznek inspiráló az, hogy úgy érzem: az eposz szerzője, a költő és hadvezér Zrínyi Miklós hoztam hasonló naiv idealizmussal állt hozzá az élethez

és az eszmékhez, és ezzel a szemlélettel ábrázolta dédapja hősies helytállását is. Ő is elsősorban művész volt, és lenyűgöző, hogy két hadjárat között, egyetlen télen írta meg ezt a hatalmas művet.

– *Jóllehet az eposzhoz mindeddig nem készült jelentős illusztráció-sorozat, azért a szigetvári ostromról számos – ha nem is hiteles – korabeli ábrázolás maradt fenn, és Zrínyi Miklósnak komoly ikonográfiája van festészetben, grafikában egyaránt. A XIX. századi magyar és horvát történelmi festészetben leginkább Zrínyi kirohánását ábrázolták előszeretettel. Merítettél-e munkád során ezekből a korabeli, illetve későbbi képi ábrázolásokból, vagy csak a szöveggel folytatott párbeszédet?*

– Ismerem valamennyi Zrínyi-témájú festményt, de a XIX. század romantikus történelmi festészetét nem tudom felhasználni. Annál inkább az olyan, kicsit naiv ábrázolásokat, mint például Csontváry híres *Zrínyi kirohánása* című képe, amelyen egy városházászerű épület előtt állva lövöldöz

a hős. Másrészt létezik egy viszonylag kevésbé ismert rajzsorozat is, amelyet Szemethy Imre grafikus kollégám készített az 1970-es években a *Szigeti veszedelem*hez. Meglehetősen elvont, részben humoros parafrázisa volt ez a történetnek, ami akkor nagy hatást gyakorolt rám – azt gondoltam, hogy másképp ugyan, de ezt majd egyszer én is megcsinálom. Sokan persze azt fogják mondani, hogy én is viccre vettem az eposzt, hiszen a saját stílusomban, sokszor nagyfejű alakokkal, nem reális mozdulatokkal ábrázolom az eseményeket. A rajzaim gyakran nincsenek befejezve, mintegy mesebeli térben lebegnek. Tehát nagyon boldog, szabad rajzoló munka során készültek a rajzok; nem kötött szerződés, határidő, és évekig vissza-visszatértem a témához, ugyanis én csak így tudok dolgozni. Amikor összegyűlt ötven-hatvan rajz, amit már ki is állítottam, akkor döntöttem úgy, hogy megpróbálom kiadni a művet.

– *A fekete-fehér grafikai munkásságodon belül ez a legnagyobb egybefüggő sorozat. Tervezed-e azt, hogy egyes kiemelkedő lapokat önálló szitanyomatként is kiadsz a művészi grafika gyűjtői számára?*

– Meg szeretném várni a kötet fogadtatását, de mindenképpen jó lenne néhány lapot sokszorosítani. Ez legfeljebb 15 példányt jelentene, én ugyanis ennél többet nem szoktam kiadni, és – mivel semmit nem teszek az eladás érdekében – ezek is hosszú idő alatt fognak el. Újabb kiállításokra is alkalmas adhat a könyv megjelenése; Budapesten és Szombathelyen már bemutatam az anyagot, és egy zágári kiállítást is tervezünk.

– *Vannak-e más irodalmi klaszszikusok, amelyek világa a Szigeti veszedeleméhez hasonlóan illusztrálásra készlet?*

– Esetemben valóban az irodalmi mű világáról van szó, tehát engem nem a konkrét szöveghegyek illusztrálása inspirál, hanem a kor levegője. Azokról a korokról – például a reformkorról vagy 1848/49-ről – készítettem eddig viszonylag sok, akár kisebb sorozatokat is alkotó grafikát, amelyeknek az irodalmát is behatóan ismerem, olvastam. Azt, hogy é p p e n

melyik szöveg indított egy-egy rajz elkészítésére, általában nem is tudom megmondani; alighanem mind együttesen. A *Szigeti veszedelem*nél is Zrínyi eposzával együtt mozogtak bennem Balassi versei, Kobzos Kis Tamás énekei, Istvánffy és mások történelmi munkái, a török krónikák és még számtalan más forrás, amelyeket állandóan olvasok, és amelyek állandóan elbűvölnek. Ezekhez társulnak a hadijátékokon szerzett élményeim, amikor mondjuk tíz lovassal vágatok a behavazott mezőn, vagy egy sortűz nyomán löporfüst borítja a csatateret. A konkrét művek illusztrálásánál azonban figyelembe kell vennem azt, hogy engem csak a hadijelenetek inspirálnak, ezzel szemben a tájleírások, párbeszédetek vagy szerelmi jelenetek nem. Márpedig például *A kőszívű ember fiaiban* nyolcvan százalékban ilyeneket találunk, és csak a fennmaradó húsz százalék az én tollamra kívánczó csata- vagy ostromjelenet. Ez a most napvilágot látó *Szigeti veszedelem*ben is érezhető: a vitézek románcairól szóló énekekhez nem készítettem illusztrációkat.

Takács Gábor

